

žnost, da po zgledu svoje matere stremimo naprej in pospešujemo tudi nove pojave na polju umetnosti — ako nimamo zoper nje tehtnih in versko-bistvenih pomislekov. Mi smo moralno obvezani, da ne delamo sveti Cerкви in njenim vzvišenim ciljem zaprek iz kratkovidnosti. Vera zahteva od nas pospeševanja duševne kulture, torej v prvi vrsti umetnosti.

Stem je pa v najožji zvezi naše razmerje do umetnika; torej zelo važna socialna plat teh odnošajev. In zopet je naša vera, ki nam naj narekuje stališče: spoštovanje do ljudi, ki jih je Bog sam oblagodaryl z darom umetnosti, pravičnost do njih, skrb za njihovo izpopolnjevanje. Ako ne bomo umetnikov podpirali, ugonobili bomo sami eno najvažnejših kulturnih sil in umetnost bo začela hitro razpadati. Na podlagi svoje vere imamo dolžnosti do umetnikov zaradi umetnosti, ki naj daje Bogu čast, nas pa naj zbliža z Bogom in nas dvigne od zemeljskega prahu kvišku.

A tudi umetnik ima svoje etične dolžnosti. Bog mu je podelil dar umetnosti in mu s tem začrtal socialno nalogo, ki jo ima vršiti. Ako tega ne izpolnjuje, izgubi pravico svojega obstanka. Vera zahteva

SLOVENSKO-HRVAŠKI KATOLIŠKI SHOD:
ČEŠKI »ORLI«.

od umetnika, da blaži s svojo umetnostjo značaj in strasti svojega bližnjega, da ga razvedri v težkih dobah tega življenja in ga zbliža z Bogom. Zato je pa neobhodno potrebno, da umetnik pozna duševni položaj in potrebe svoje okolice, da se prilagodi razmeram, da se umetniško a razumljivo izraža, da osredotoči svoje mišljenje in stremljenje v idealni nalogi, ne pa samo v vprašanju odškodnine. Nebrzdana prostost je dobremu umetniku zabranjena, zato, ker je skoraj vsak umotvor podrejen kakemu smotru. Umetnik ne more zasnovati, recimo, cerkve, kakor se mu morebiti zljubi, ampak jo mora smotru primerno ustvariti. Načrt hiše se mora držati potreb in namenov naročevalca. To vse so zahteve, ki koreninijo v veri in etiki.

Vera pa ne urejuje samo odnošajev pri umetniški produkciji, ampak je pri umetniku tudi produktivna sila. Kdor ima živo vero, ta ima duševno moč, tudi navzlic neugodnim razmeram, tvoriti in delati, zato, ker moralni smoter prevladuje in mu daje zadostila ne glede na zaslužek.

Stem pa nikakor ne trdimo, da je zaslužek pri umetniku stranska stvar ali celo, da je treba umetnika »trdo držati« in mu kar le mogoče majhne vsote dovoljevati. Ne. Tudi to ima moralno, v veri oprto stran. Vsak delavec je svojega plačila vreden in tisti, ki umetnosti služijo, naj tudi od umetnosti žive.

V tem razmerju med umetnikom in naročnikom naj bi se umetnost naših dni na podstavu vere in etike razvijala. Novodobnim zahtevam ni staviti nobenih zaprek, dokler niso zoper verska načela, a tako izvršene, da so umljiva. Odklanjati pa nam bo z vso odločnostjo proizvode, ki nasprotujejo bodisi po uprizorjeni snovi, po napačnem zasnutku ali po obliki načelom pozitivnega krščanstva.

Iz tega umetniškega proizvajanja pa naraščajo ponekoliko našemu času, osobito pa prihodnosti, daljnje etične naloge. Preteklost nam je podarila vrsto umetnin, dragocenih svedokov naše prejšnje kulture, estetičnih načel, verskega čuta in gospodarskih odnošajev. To so neke vrste svetinje, ob katerih nam stopajo pred oči davni časi in nam vzbujajo spoštovanje do naših prednamcev. Take svedoke je treba ohraniti, varovati, negovati. Ako jih pustimo v nemar in zakrivimo njihovo propast, smo ravnali nekulturno. Tudi tukaj je zopet vera, ki nas opominja. Četrta božja zapoved veli: »Spoštuj očeta in mater!« To spoštovanje se vrši tudi tako, da imamo v časti njihovo zapuščino kulturnih in umetniških predmetov; kajti v njih živi duh naših pradedov in vsa ljubezen, vse upanje, vsa vera, ki so jo v nje položili.

Na tem polju se pri nas in Slovenskem, osobito na Kranjskem, zelo greši. Brez vsake pietete podirajo rojstne hiše ljudje, ki bi imeli nešteto drugih potreb. Na njihovo mesto postavljajo sedaj večjidel zidane zaboje, v katere uderejo nekaj lukenj za okna in nanjo pa povezejo preganjeno ploščo za streho. Tako uničujejo svoje rojstne domove in z njimi vse pietete vredne spomine tisti ljudje, ki so bili v Ameriki. Tako počenjanje je zoper vsako pieteto, zoper spoštovanje pradedov in mnogokrat tudi zoper krščansko moralo. Otrokom vzamejo taki gospodarji ves čar lepih spominov na dom, ki ga je postavil ded, v katerem je trpel in se veselil, ljubil in se žalostil.

V hiši izginja oprava, stara oprava, pri kateri je ljubezen do otrok in vnukov vodila dedu roko, ko jo je pripravljaj. In skrivaj ginejo obleke, v kateri je šla babica k poroki, prti, ki so ležali na krščencu, blazine, na katerih je počivala dedova glava na mrtvaškem odru — in to večinoma brez potrebe, morebiti samo zato, da more mati dati otroku par vinarjev za sladkarije ali da si sama kupi nepristno iglo ali trak od neprave svile. Kaj menite, ali se tako ravnanje da opravičiti pred sodnim stolom tenke vesti? Ko bi živa vera prešinjala vse sloje, bi se kaj takega ne dogajalo tako pogosto.

Vaška cerkev ima krasen, umetniško izdelan, a obledel oltar. Ključarji se snidejo kje pri sosedu ali v gostilni in uganejo z združenimi močmi, da oltar ni ničemur več podoben, da ima ta in ta podružnica lepšega in da tudi zadevna vas ne sme zaostajati. Pa gredo k župniku in ga pregovore, ako ta ni posebno trdne volje, da odstrani staro umetnino, a jo nadomesti z novo — »umetnino«. Ali mislite, da se da tako počenjanje zagovarjati in da ga vera opravičuje?

Takih slučajev bi mogel navesti nepregledno vrsto.

To, kar naša doba ustvarja, bo zadela čez nekaj let enaka usoda, ako naša deca ne bo prešinjena žive, na vse potrebe našega življenja raztezajoče se vere in ljubezni. Umetnost ji mora postati neka živa potreba, kakor je bila v srcih naših očetov in mater. Še pred polstoletjem je živel pojemajoče življenje pri nas po